

De Belgische overheidsschuld

In een recente bijlage van *NRC Handelsblad*, gewijd aan België, werd de omvangrijke overheidsschuld omschreven als een van de vele, voor buitenstaanders onbegrijpelijke "eigenaardigheden" waarmee dit land opgezadeld zit. Kennelijk is een zekere demystificatie nodig van deze schuld, die in 1990 de grens van Bfr. 8.000 miljard overschreed en die vaak wordt omschreven als een loodzware last die op de Belgische samenleving drukt.

De Belgische overheidsschuld bedroeg in 1973, aan de vooravond van de eerste olieschok, 60% van het bruto nationaal produkt. Zij liep op tot 77% van het bnp in 1976 en tot een top van 132% in 1989. Ook in Nederland verdubbelde de schuld/bnp-verhouding over dezelfde periode, al lag het niveau in 1973 aanmerkelijk lager, namelijk op 40%.

De oorzaak van de Belgische en Nederlandse schuldexplosies in de afgelopen twintig jaar heeft ongetwijfeld te maken met de negatieve weerslag van de 'olieschokken' in de tweede helft van de jaren zeventig. De oplopende werkloosheid, de tegenvallende belastingontvangsten en sociale-zekerheidsuitgaven en de hieruit voortvloeiende tekorten, leidden tot een forse toename van de overheidstekorten en van de schuld.

In België kwam daar nog een politieke dimensie bij. De beleidsmakers in deze periode hadden een onwrikbaar geloof in de Keynesiaanse therapie die enthousiast in praktijk werd gebracht, ook al ging het om het bestrijden van de gevolgen van negatieve aanbodschokken, waarvoor een expansief budgettair beleid geen soelaas biedt. Het aantal banen bij de overheid werd uitgebreid en de subsidiekraan werd opengedraaid. Bovenop deze therapie, die een inflatoir effect sorteerte en de Belgische frank ondermijnde, kwamen de federaal geïnspireerde compensaties, waardoor bij voorbeeld voor infrastructuurwerken in Zeebrugge een tegenhanger werd gezocht in Wallonië, waarbij aan de rentabiliteitsvereisten vaak voorbij werd gegaan.

In de loop van de jaren tachtig werd de verhouding schuld/bnp omhoog gestuwd door een zichzelf versterkend proces, waarbij rentelasten tot hogere tekorten leidden die op hun beurt tot hogere rentelasten leidden. Dit 'rentesnieuwbaaleffect' kwam tijdelijk tot stilstand in 1989. De huidige groeivertraging dreigt echter opnieuw uit te monden in een stijging van de schuld/bnp-verhouding.

Omdat het overgrote deel van de schuldtoename in de afgelopen decennia niet door produktieve investeringen maar door inkomensoverdrachten aan de particuliere sector wordt verklaard, oefent zij geen positieve invloed op de economische groei uit. De schuldvermindering (ten opzichte van het bnp) zal derhalve in belangrijke mate door een strak budgettair beleid moeten worden gedragen.

Wat zijn nu de eventuele negatieve effecten van de schuld op de particuliere sector? In de eerste plaats doen zich op het vlak van de financiering van de huidige tekorten geen problemen voor. Sinds 1990 vertoont de betalingsbalans een positief saldo, wat

er op wijst dat de netto besparingen van gezinnen, ondernemingen en de overheid de publieke en particuliere investeringen overtreffen. Het is vooral dank zij de relatief hoge spaarquote van de Belgische gezinnen dat de overheid zich in een comfortabele financieringspositie bevindt.

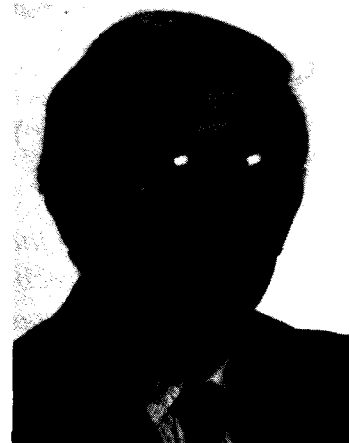
In de tweede plaats zijn in het recente verleden zowel het aandeel van de schuld in deviezen als dat van de korte-termijnschuld afgebouwd zodat de kwetsbaarheid voor wisselkoers- en rentefluctuaties is verminderd.

In de derde plaats wijzen diverse econometrische schattingen op een zwak, maar significant renteverhogend effect van de schuld/bnp-verhouding en van het aandeel van de geconsolideerde schuld in de totale schuld. De schuldexplosie heeft bijgevolg tot enige mate van verdringing van de investeringen en consumptie van de particuliere sector geleid en op deze wijze de kapitaalvorming en de produktiviteitsgroei afgeremd.

In de vierde plaats heeft het ruime aanbod van overheidseffecten tegen aantrekkelijke rentevoorzwaarden het inkomen van obligatiehouders aangedikt. Omdat het effectenbezit in belangrijke mate geconcentreerd is in de hogere inkomensklassen, heeft de schuldopbouw zowel direct als indirect, dat wil zeggen via de kapitaalwinsten op de beurswaarde en de uitgekeerde dividenden van de financiële instellingen, de positie van de hoge-inkomenstrekkers verstevigd.

Afgezien van het verdringingseffect en de vertekening van de inkomensverdeling, ondervindt de Belgische particuliere sector geen rechtstreekse hinder van de schuld. Uiteraard wordt wel de overheid door de rentelasten van de schuld in een budgettair keurslijf gedwongen. Om de schuld/bnp-verhouding te stabiliseren, dient de overheid jaarlijks een voldoende ruim surplus op te bouwen tussen de ontvangsten en de uitgaven exclusief rentelasten, voor zover de groei van het bnp lager ligt dan de rentevoet. De particuliere sector draagt door deze stringente budgettaire randvoorwaarde de druk van de collectieve lasten en moet het stellen met een schraal budget voor groeibevorderende overheidsinvesteringen.

In deze omstandigheden moet de overheid blijk geven van creativiteit om, zonder de concurrentiepositie te verzwakken, ervoor te zorgen dat de ontvangsten evenredig met de economische groei toenemen. Een vermogensbelasting zou in theorie de ideale uitweg bieden. De praktische bezwaren hier tegen zijn echter aanzienlijk. Zo bestaat er in België geen kadaster van het roerend vermogen. Bovendien zou een dergelijke belasting opnieuw kunnen leiden tot overvolle treinen naar het zuiden van het land, bestemming Luxemburg.

P. van Rompuy